

ОЛИМПИЈСКЕ ИГРЕ, СРЕДЊЕВЕКОВНИ ТУРНИРИ И СПОРТ

Кад је реч о античким Олимпијским играма оне нису биле спортска такмичења (како то данас на силу тумаче апологете пост-модерне идеологије спортизма) већ пре свега религиозне свечаности захвалности у славу бога Зевса. Оне су, дакле, биле апотеоза – активност уздицања, величања и обожавања а то потврђује и њихово изворно име „светковина“. *

***Спорт се у древним временима појављује као носилац заједнице са божанством и „регулатор“ односа човека са богом или боговима (...) Он је био пракса која је омогућавала људима да се уздигну ка небу. (Слободан Чавка – Спорт као секуларна религија)**

Та надметања су организована као химне, окупљања највиђенијих атлета, песника, писаца, говорника..., а са циљем придобијања наклоности Зевса (јер „*Богови воле игре*“ - Пиндар) те величања његове славе кроз сопствену вештину и врлину, а не због спортско-такмичарских победа, славољубља и тријумфалистичке егоманије.

Античке Олимпијске игре пред Зевсовим храмом

Доказа за ово има пуно, навешћу само један. Године 1879 нађен је у Олимпији заветни диск на коме је записано: „Поплиј Асклепијад, пантатлетичар посвећује овај диск Зевсу на 225 Олимпијади.“ Борбе које су се водиле на играма биле су, дакле, врста жртвовања властите снаге и спретности, давања своје части као поклон боговима - као што се даје жито или домаће животиње.

Али Олимпијске игре нису биле само култна окупљања. Борба коју су водили учесници - агон, није била њихово узајамно лично надметање и спортско такмичење већ симболично приказивање борбе космичких сила и надметања Олимпијских богова. Кроз узајамне борбе учесници су полагали своје телесне, духовне и душевне жртве боговима Олимпа борећи се на земљи за њих. Ривализам бораца на Олимпијским играма није, дакле, био израз њихове индивидуалне спортске таштине већ колективног духа религиозности.

У том правцу овај проблем осветљава и Хомер у Илијади говорећи јасно да радост агониста (бораца) „...не избија толико због победе колико због сукобљавања супротности". Због тога се победницима није давала награда већ палмина, ловорова или гранчица маслине јер њихова радост у борби самој највећа је награда за учествовање у божанском поретку логоса свеопште борбе. Исто тако ни разне врсте ратничких борби које су сваке године организовали Римљани на Марсовом пољу нису била спортска такмичења већ маневарске битке.

И много касније, у 17. веку, а о чему пише Ла Бријер 1688. године: „Бернарди је био директор једне војне академије у којој су се млади племићи учили војном занату. Сваке године он је у близини Луксембурга подизао једну тврђаву, коју је један део његових ученика бранио а други нападао. Овај мали рат привлачио је велики број гледалаца."

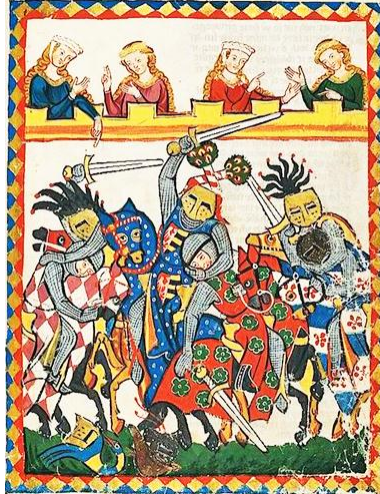
Слична је ситуација и са средњевековним турнирима (фр. *tournoi* – обрт; коњаници се окрећу након судара како би се вратили на борилиште) у борилачким вештинама. Ту, наиме, није била реч о такмичењима већ о борбама у форми маневра, вежби или разрачунавања у којима није био циљ спортска победа већ научити се боље борити, одржати у форми борбену вештину, домоћи се зараде, имовине, плена, одбранити част, правду, веру...

Витезовима је у периоду раног средњег века, дакле, турнир био „тренинг" за рат и организована маневарска битка - увежбавање за праву битку у периодима мира како би чували кондицију и празнили агресивност. Они су турнире упражњавани исто као и лов, и они су најчешће су завршавали са мртвима или мноштвом рањених и повређених.

На почетку историје турнира нису постојала никаква правила а у борбама је коришћено право наоштрено оружје. Тако нешто се ни у ком смислу не може звати спортом. Касније су турнири организовани са циљем стицања имовине и имања противника, или зараде заробљавањем противника (дешавало се да више витезова уз договор насрну истовремено на једног како би га заробили и тражили после откуп). Тако нешто је још даље од спорта.

Ни у последњој фази витештва није било другачије. Циљ борби није била некаква спортска победа већ се турнир организовао прагматично, са низом бруталности, као сајам бораца - берза рада ратника на којој су преживели или најмање израњављени добијали посао телохранитеља или члана приватне војске.

Чак и у периоду дуела (мегдана) турнир није био спорт зато што су се витезови борили не за победу већ за оно што је циљ победе - корист од славе: наклоност дама из високих слојева како би се женидбом дошли до племићких титула и имања или побољшали свој материјални положај. Колико је далеко сезала страст за користима славе и престижа види се из тога да је један витез на турниру у Черборгу 1379. изазвао три витеза да се са њима бори истовремено како би импресионирао жељену даму не би ли се удала за њега.

Сцена „такмичења“ витезова на турниру за очи дама, Codex Menesse 1300-1340

У вези са наведеним такође треба подсетити да су се витезови по правилу надметали за претходно уговорену откупнину, а некада је пораженом или заробљеном витезу узимано све. То значи да су се турнири одвијали у духу ратовања а не спорта (фер-плеј) па се није сматрало неумесним да се напада с леђа, заробљују рањени или да неколико витезова нападне по договору истовремено једног.

Турнирске битке нису биле спорт још из једног разлога. Наиме, оне веома често уопште нису имале „победника“. Замислите турнир у коме 20 или 50 витезова воде борбе. Исход оваквих борби је, како то Кординас пише (*Повратак из Јерусалима*) препричавајући речи једног анонимног свештеника, који ужасавајући се над „безбожним“ насиљем каже да „...*сви су понаособ били или толико израђављени и повређени да се борити више нису могли, или су се многи најбољи међусобно поубијали или тешко у жару борбе повредили. Тако су преостали, а многи од њих и слаби борци, који су се као кукавице пазили и крили, што нису имали ни с ким, ни воље да с неким наставе даље се борити.*“

Лука Карнах Старији, графика из 1509. године која приказује турнир у правом (неспортском) светлу - као маневарску војну битку.

Ово потврђује и чешки Краљодворски рукопис - песма Људиша и Лудор, у коме пише: „Витезови се бораху јашући копљем и пешице мачем, па ако не би ниједном срећа прискочила, те се оба уморише, бијаше им на вољу да од даљег надметања са бојишта одступити." Или: „...овај бој настављен је пешице али и једном и другом је за руком пошло противника бацити те оба несретно на колена падоше". Или: „Кад већ кнез никог више на свом двору није имао да води на мегдан јуначки завршило би се витешко надметање."

Дакле, главни разлог због којег турнир није био спортско такмичење је чињеница да су ретко постојали турнири на којима је на крају остао само један борац „победник". У прилог наведеног говори и податак да на највећем витешком турниру на тлу Европе - који је одржан 1520. године на пољу (логору) Златног сукна између Енглеза и Француза, а у коме су учествовали и сами краљеви (Хенри VIII и Франсоа I) и поред стотина борби одржаних разним оружјима никад није проглашен победник јер он није ни могао бити одређен без озбиљних несугласица, спорова и оспоравања.

Овде треба споменути још један неспортски елемент у турнирским борбама средњег века. На турнирима се често дешавало да се витезови у жару страсти борбе толико занесу да уопште и не хају за заробљавање, откупнину или победу већ се боре само из чисте помаме и опијености адреналином. Тако је нпр. витез Бертран учествовао у турниру (мелеу) водећи једну страну, али кад му се учинило да његова страна исувише лако побеђује, прешао је на другу и борио се за супарничке интересе. Тако нешто је незамисливо у спорту!

Турнири у својој последњој фази развоја су добили форму мегдана. Због тога се већ почела и диференцирати техника турнирске борбе од бојеве борбе. Наиме, док је у мегданској борби основни циљ у идеалним условима ограђеног и сређеног простора, у савршеној заштити оклопа, погодити једну тачку на противнику а не борба у реалним условима, у бојевој борби се и даље користила техника која је била сасвим практична и у стварности употребљива. Другим речима: најбоље турнирске мегданције су углавном биле мање веште у правим биткама од војника или грађана који су своју вештину стицали, калили и увежбавали стално кроз праве смртоносне борбе.

С друге стране на мегданским турнирима се све више користила посебно израђена опрема чија употреба је имала за циљ да спречи повреду. Тако нпр. на турниру у Винзору 1287, године оклопи су били од коже, кациге такође, а употребљавали су се мачеви од пресоване китове коже. Но, овакви турнири су били више циркуске представе, забава и игара - претеча спорта но витешки турнири у правом смислу те речи.

Из тог разлога управо на трагу диференцирања јединствене борбене технике те настанку мегданског турнира, из његове апстрактне форме борбе ће много касније и настати спорт. Турнири, дакле, нису били спортска такмичења али због извесних елемената у својим позним фазама, а који се односе на посебну опрему, специфичну технику борбе (другачију од реалне) и форму извођења (правила), они су били зачетници спорта 19. века.

проф. Александар Станковић,
учитељ мачевања
Школе мачевања „Свети Ђорђе“
Београд, 2002
www.macevanje.org

